

עיקרי תורת הניקוד

הקדמה

לימוד כללי הניקוד אינו פשוט לדוברי העברית בת זמננו. ואין פלא בדבר: מערכת הניקוד המשמשת אותנו אינה מותאמת להגייה הרגילה בפנינו כיום, אלא להגייה שנהגה בטבריה במחצית השנייה של האלף הראשון לספירה. בהגייה זו נתקיימה הבחנה בין שבע תנועות, ואילו בעברית הישראלית של ימינו נוהגות חמש תנועות בלבד כבמסורת ההגייה הספרדית (ראו עוד על הניקוד).

בגלל הפער הזה סימני ניקוד שונים מציינים מבחינתנו את אותה התנועה. למשל: קמץ ופתח, צירי וסגול, חולם וקמץ קטן (המסורת הטברנית אינה מבחינה בין קמץ גדול לקמץ קטן, ולכן יש להם סימן אחד). זאת ועוד, בהגייה שבפינו החטפים ומקצת השוואים הנעים נהגים כתנועות שלמות. למי שלא למד את הכללים או שאינו זוכר את תמונת המילה המנוקדת אין אפוא כל דרך לדעת מה הניקוד הנכון בכל מקרה ומקרה. גם ענייני הגייה אחרים עורמים מכשולים על המבקשים לנקד כראוי, ואליהם נוספים ריבוי החריגים והידע הדקדוקי הנדרש לשם הבנת הכללים (שורשים, בניינים ומשקלים, תהליכים פונטיים כמו הידמות וחיתוף ועוד).

להלן מובאים כללי יסוד בתורת הניקוד שתכליתם לתת בידי המתעניינים כלים בסיסיים לניקוד נכון של מילים. להבנת הכללים נחוץ ידע בסיסי בלשון כפי שנלמד בבתי הספר. בתחילה מובאים כמה מושגי יסוד ולצדם הגדרות קצרות (הגדרות אלו אינן באות במקום הגדרות מדעיות).

מושגי יסוד

הֶגָה

יחידת הקול הקטנה ביותר בדיבור: עיצור או תנועה.

עיצור (consonant)

הגה המופק בהצמדת איברי הפה זה לזה, לרוב בעצירה מלאה או חלקית של זרם האוויר: ט, ב, ג, ז וכדומה.

תנועה (vowel)

הגה שיש בו מעבר חופשי (או כמעט חופשי) של זרם האוויר. בעברית בת ימינו יש חמש תנועות: a, e, i, o, u. רוב סימני הניקוד – כגון קמץ, צירי וחולם – מייצגים תנועות.

אות

כל אחד מסימני האלף-בית, סימן גרפי שנועד לייצג הגה. על פי רוב האותיות מייצגות עיצורים.

אָם קריאה

אחת מאותיות אהו"י שאינה מייצגת עיצור. למשל: מְצָא, בְּנָא, בְּנָתָה, סוּד, גִּיר (לעומת אָבֶן, הָר, יָדָר, בְּיָת). הערה: ה' שיש בה מפיק (ה) היא עיצורית: גְּבָה (נעשה גבוה), שְׁלָה.

הברה

יחידת הגייה בת תנועה אחת ועיצור אחד או יותר. ככלל ההברות בעברית פותחות בעיצור, ומספר ההברות במילה שווה למספר התנועות.

למשל: סִי-רָה = si-ra (שתי הברות), מֶךְ-פֶּ-סֶת = mir-pe-set (שלוש הברות).

הברה פתוחה – הברה המסתיימת בתנועה, ובכלל זה באם קריאה.

למשל: לֹא, מִי, קָ-נָה, שֶׁמֶ-לָה, פִּי-הָ. בתעתיק: lo, mi, ka-na, sim-la, pi-ha.

הברה סגורה – הברה המסתיימת בעיצור.

למשל: כֶּן, סִיר, מֶפֶ-קָד, תְּבַע, גֶּ-בָה, שֶׁמֶ-לָה, כְּתַבְתָּ. בתעתיק: ken, sir, muf-kad, tava', go-vah, sim-la, ka-tavt.

הטעמה

בכל מילה יש הברה מרכזית הנהגית ביתר הבלטה. למשל: מ-ים, הַת-גַּל-גַּל, תַּנְּ-שֵׁ-מֶת. מילים עבריות מוטעמות בהברה האחרונה או בזו שלפניה: הטעמת ההברה האחרונה מכונה **מְלַרְע** (מילה בת הברה אחת נחשבת מלרעית, כגון יָד, לֶדָּ). הטעמת ההברה שלפני האחרונה מכונה **מְלַעֵיל**. רוב המילים העבריות מלרעיות.

סימני התנועות וחלוקתם

את סימני הניקוד מקובל לחלק לשתי קבוצות: תנועות גדולות ותנועות קטנות. בטבלה מוצגים סימני הניקוד ושמותיהם לפי חלוקה זו.

התנועה	קטנה	גדולה
a	פתח: ם	קמץ: ם
e	סגול: ם	צירי: ם, ם
i	חיריק חסר: ם	חיריק מלא: ם
o	קמץ קטן: ם (זהה בצורתו לקמץ רגיל)	חולם: ם, ם
u	קיבוץ: ם	שורוק: ם

הערה: להבחנה בין תנועות גדולות לקטנות אין השתמעות בהגייה (לא כאן המקום לדון בתולדות הבחנה זו).

חוק ניקוד ההברות

חוק ניקוד ההברות מרכז את כללי היסוד של הניקוד. בבסיסו עומד העיקרון שסוג התנועה (גדולה או קטנה) נקבע לפי סוג ההברה (פתוחה או סגורה, מוטעמת או לא מוטעמת).

חוק ניקוד ההברות בטבלה

הברה	לא מוטעמת	מוטעמת
סגורה	תנועה קטנה	תנועה גדולה
פתוחה	תנועה גדולה	תנועה גדולה

הכללים בלויית דוגמאות

כלל 1: הברה סגורה לא מוטעמת מנוקדת בתנועה קטנה. כלל זה הוא היציב ביותר. יש המכנים אותו **סל"ק** – סגורה לא מוטעמת קטנה.

דוגמאות: עִכְבָּר, שְׁמֵלָה, נִכְדָּה, חֻלְצָה, קִרְבָּן, בְּקָר, גִּבָּה.

כלל 2: הברה סגורה מוטעמת מנוקדת לרוב בתנועה גדולה.

דוגמאות: פֶּן, חֵק, אֹר, צוּר, מַחְשָׁב, נִלְבִּישׁ, מְשַׁלֵּם, שְׁלוֹם, יְכַלֵּת, תִּשְׁבְּנָה, אוֹצֵר, אוֹרוֹת.

כלל 3: הברה פתוחה לא מוטעמת מנוקדת לרוב בתנועה גדולה.
דוגמאות: שְׁלוֹם, חֵידָה, אוֹצֵר, מוֹכְנָה, דְּעָה.

כלל 4: הברה פתוחה מוטעמת מנוקדת במקרים רבים בתנועה גדולה.
כך כרגיל בסוף מילה, כגון שְׁמֵלָה, נִפְלָא, יוֹצֵא, מְבּוֹא, מִי, עָלוּ.
גם שלא בסוף מילה עשויה לבוא תנועה גדולה, כגון בָּאוּ, צְפוּנָה, בְּקָר, הִבְיָאוּ, שׁוּבוּ. אך לכלל זה חריגים הרבה כפי שיפורט להלן.

זיהוי הברות פתוחות וסגורות

כדי לנקד נכון על פי חוק ניקוד ההברות – הכרחי להבחין בין הברה פתוחה להברה סגורה. שוואים נחים ודגשים חזקים סוגרים את ההברה, ולפיכך חשוב לזהותם כראוי.

שווא נע ושווא נח

הסימן ם מציין שתי מהויות שונות: שווא נע ושווא נח.

שווא נע הוא מעין תנועה קצרה, חצי תנועה, כגון במילה יְלָדִים, ואילו שווא נח הוא אפס תנועה, כגון במילה מְקַתֵּב. בהגייה כיום לעתים גם השווא הנע נהגה כאפס תנועה, כגון במילים גְדוּלָה, כּוֹתְבִים.

שווא נח סוגר הברה: מֶכֶּ-תֵּב, חֶלֶ-צָה, הֶתֶ-גֶּלֶ-גֶּלֶ-נוּ, מְסֻדָּה, כְּתֻבָּה (שווא בסוף מילה הוא תמיד שווא נח). שווא נע אינו סוגר הברה אלא מצטרף להברה שאחריו: מֶסֶ-מְרִים, כּוֹ-תְבִים, מֶלֶ-כִים, פֶּךְ-טִים (שווא בראש מילה הוא תמיד שווא נע).

כאשר יש שווא באמצע מילה חשוב לזהות נכונה באיזה שווא מדובר – כדי לדעת אם ההברה סגורה או פתוחה. לשם כך אפשר להיעזר בבדיקת צורת היסוד של המילה (צורת היחיד):

שווא נע מקורו בתנועה. לכן אם בצורת היסוד שומעים תנועה – מדובר בשווא נע. למשל: השוואים במילים הִלְכָה, שוֹמְרִים, יִיעֲלְמוּ מקורם בתנועה: הִלֵךְ, שוֹמֵר, יִיעֲלֵם. מדובר אפוא בשוואים נעים. ההברה שלפניהם פתוחה ותנועתה גדולה: הֶ-לְכָה, שוֹ-מְרִים, יִ-עֲ-לְמוּ.

לעומת זאת במילים שולחנות, נְכַנְסִים, מְזַהֵרָה אין תנועה במילה הבסיסית: שוֹלְחָן, נְכַנְסִי, מְזַהֵר. מדובר אפוא בשוואים נחים. ההברה שלפניהם סגורה ותנועתה קטנה: שוֹלְחָן, נְכַנְסִי, מְזַהֵר.

הערה: בנטיית המשקלים המלעיליים (פִּעֵל, פִּעֵל ודומיהם) השווא נח ולפניו תנועה קטנה: כָּלַב-כָּלְבָה-כָּלְבוּ, צָרְךְ-צָרְכִי. (במשקלים אלו הצורות הנוטות קרובות יותר לצורת היסוד ההיסטורית שבה היה העיצור השני ללא תנועה, מעין כָּלַב.)

דגש חזק סוגר הברה

דגש חזק הוא דגש המכפיל את העיצור שהוא בא בו. למשל: זְמַר = זֶמֶ-מֶר, שְׁלֵם = שֶׁלֶ-לֵם. דגש חזק בא תמיד לאחר תנועה וסוגר את ההברה שלפניו. לפיכך אם הברה זו אינה מוטעמת היא תנוקדת בתנועה קטנה: זְמַר, שְׁלֵם, צְהַבָה, אָפֵל. (בהמשך יפורטו המקרים העיקריים שיש בהם דגש חזק.)

ניקודן של מילות יחס ומילות קישור

מילות יחס מצטרפות למילים שאחריהן, ולכן אינן נחשבות מוטעמות. מילים כגון אֵת, אֵל, עַל, עִם, מִן, שֶׁל ואף לקראת מנוקדות על פי כלל 1 (סֵל"ק). כך גם מילות הקישור הקצרות, כגון גַם, אֵד, אִם, אֲשֶׁר. אפשר להבחין בין מילות יחס לשמות עצם. למשל: לקחתי אֵת הָאֵת, התפללתי אֵל הָאֵל (המילה השנייה בכל זוג מנוקדת לפי כלל 2 לעיל).

תנועת a בסמיכות

הברה סגורה שתנועתה a בסוף מילה ראשונה בצירוף סמיכות (נסמך) נחשבת לא מוטעמת ומנוקדת בפתח (לפי כלל 1): **דג** זהב (לעומת הניקוד הרגיל **דג**), **מְרַפֵּז קניוֹת**, **שְׁמֵלֶת** שבת.

הערה:

בתנועות אחרות צורת הנסמך אינה גורמת בדרך כלל לשינוי התנועה לתנועה קטנה, כגון **לֵב** העיר, **חַק** המדינה, חוץ מן המילים **בֵּן** (בנסמך בן המלך), **כָּל** (כָּל העולם, וכן: כָּל שנבקש וכד').

עוד על ניקוד צורות הנסמך ראו **כלל א** בכללי הקמץ; **כלל ב** בכללי הקמץ; **כלל ג** בכללי החולם (סעיף 2); **כלל ב** בכללי הצירי.

חריגים לכלל 2 "חוק ניקוד ההברות"

חוק ניקוד הפועל

לצורות הפועל יש כלל מיוחד: הברה סגורה מוטעמת שתנועתה a מנוקדת בפתח: **אָכַל**, **קָבְּלָנוּ**, **שְׁמַעְתִּי נֹכַח**, **גִּבְּהָ**, **פָּתַח**, **הִבְנוֹ** (=הֵ-בִנְ-נוּ).

בצורות הפועל נכללות צורות עבר, עתיד, ציווי ואף שם פועל (כגון **לִשְׁכַּב**, **לְהִפְתֵּחַ**). צורות בינוני (הווה) מנוקדות כשמות: **נִשְׁבַּר** (לעומת **נִשְׁבַּר** בעבר), **מְבַשֵּׁל** (לעומת **בָּשַׁל** בעבר).

סיומת ay

הסיומת ay מנוקדת תמיד בפתח: **שִׁי**, **גִּיאַ**, **אוּלִי**, **אֵלִי**, **בְּנִי**, **יוֹמְנַאִי**. כך גם **לִילָה**, **הַבִּיתָה**.

משקל פֶּל ומשקל פֶּלֶפֶל

מילים חד-הברתיות מגזרת הכפולים בתנועת a מנוקדות בפתח, למשל: **חַג** (חג"ג), **רֶדֶךְ** (רכ"ד). מילים שבסופן שתי הברות זהות שתנועתן a מנוקדות בפתח: **עֲפָעָף**, **פְּרַפֵּר**, **כְּחַלְחַל**, **כְּלָבֵלֵב**.

הערה: בנטיית המילים האלה יש דגש: **חַגִּי**, **רַפִּים**, **עֲפָעֲפִים**, **כְּלָבֵלְבִים**. וראו להלן דגש חזק. עוד מילים המנוקדות בפתח בהברתן האחרונה ובנטייה בא דגש ראו **בכלל א** בכללי הפתח.

סיומות ם, ן (הכינויים הכבדים)

הכינויים הכבדים ם, ן, תָּם, תָּנוּ, תָּהֶם, תָּהוּ, תָּכֶם, תָּנוּ מנוקדים בסגול: **אֶתָם**, **כְּתִבְתָּנוּ**, **בְּהֶם**, **סִפְרִיכֶם**, **אֶצְלָכֶן**. הערה: כינויי הגוף הנפרדים **הֶם** ו**הֵן** מנוקדים בצירי.

חריגים לכלל 4 "חוק ניקוד ההברות" - מילים מלעיליות

בהברות פתוחות מלעיליות הכלל אינו אחיד – לעתים באה תנועה גדולה ולעתים תנועה קטנה:

בתנועות o יש חולם חסר. למשל: **בָּקָר**, **מְשַׁקֵּלֶת**, **שֵׁהֶם**, **בְּדַלַח**.

בתנועות a לרוב יש פתח. למשל: **פָּעַם**, **מְשַׁלַּחַת**, **יֹדְעַת**, **בֵּית**, **מְשַׁקְפִים**, **יְדִיד**.

יבוא קמץ במקרים האלה: כשהאות האמצעית ו' כגון **מְנוֹת**; בצורות הפסק כגון **תָּרַב**, **יֹשְׁבֵת**, וכן **הָאָרֶץ**; לפני שורוק, כגון **אָחוּ**, **רְמִיָהוּ**.

בתנועות e יש בדרך כלל סגול. סיומת הנקבה המלעילית כמעט תמיד בסגול, כגון **מְבַרְשֵׁת**, **אוֹכֵלֶת**.

גם מילים דו-הברתיות מנוקדות לרוב בסגול, כגון **שְׁמֵשׁ**, **יָלַד**, **פָּרַח**. ואולם כמה עשרות מילים כאלו מנוקדות בצירי, ובהן **סִפְרָה**, **עֶסְקָה**, **תִּשְׁעָה**. את הרשימה המלאה אפשר לראות **כאן**.

פתח גנובה

לפני עיצור גרוני סופי (ח, ע או ה מופקת) שהתנועה שלפניו אינה a – יש פתח גנובה: שִׁיחַ, לוחַ, תְּמִיחַ, מְנוּעַ. הסימן פתח גנובה מציין תנועת עזר. זו אינה מעמידה הברה לעצמה, ולכן ההברה שלפני הפתח נחשבת סגורה. לפי זה המילים שִׁיחַ ולוחַ הן בנות הברה אחת (כמו שִׁיר ולול), והמילים תְּ-מִיחַ, מְ-נוּעַ הן בנות שתי הברות (כמו יְ-שִׁין, מְ-נוּף).

סגול שאחריו אם קריאה

סגול שאחריו אם קריאה ('סגול מלא') אינו נחשב לתנועה קטנה ובא בהברה פתוחה. ניקוד זה שכיח בכמה תבניות מילים, כמפורט להלן.

בכינויים ובגזרות

בכינוי הנוכח ובכינוי הנסתרת המצטרפים לשם ברבים או למילת יחס הנוטה על דרך הרבים – יש סגול שאחריו י': בְּנִיָּהּ, אֱלִיָּהּ, בפעלים בגזרת ל"י בצורות הנוכחות והנסתרות בעתיד ובצורות הנוכחות בציווי – יש סגול שאחריו י': תְּרַאֲיָנָה, קְנִינָה. בגזרת ל"א יש אחרי הסגול א': תְּקַרְאָנָה. בכל המקרים האלה ההברה שבא בה הסגול היא הברה מלעילית מוטעמת, ובהברה שאחריה יש קמץ.

סיומת e

הסיומת e הכתובה באות ה' מנוקדת בסגול: רוּעָה, יְבֵנָה, מְכַסֶּה, נְתַרְאָה. אבל מנקדים בצירי צורות נסמך (רוּעָה־צֶאן), צורות ציווי (בְּנֵה), וכן כמה מילים: אֵיָה, אֲרִיָה, הֵנָה, הַרְבֵּה, עֲשֵׂרָה (כגון שֶׁשׁ־עֲשָׂרָה). על צורות הנסמך ראו כלל ו בכללי הסגול.

שווא נע לעומת צירי וסגול

שווא נע נהגה כתנועת e (כאשר אין הוגים אותו כאפס תנועה, כאמור לעיל). כדי לדעת היכן יש לנקד בשווא (ולא בצירי או סגול) יש להכיר את מבנה המילה ולדעת את כללי הדקדוק. עם זאת במקרים רבים אפשר להסתייע בצורת היסוד של המילה: שווא נע נוצר מהיחספות – הפיכה של תנועה לחצי תנועה בעקבות התרחקות מן הטעם. לפיכך אם בצורת היסוד יש תנועה שונה מן התנועה e שבצורה הנוטה – ודאי מדובר בשווא: לְבָנָה (מן לָבֵן), מְקוֹמוֹת (מן מְקוֹם), מְגִדְלֵי־ (מן מְגִדְלִים), יְכַתְּבוּ (מן יְכַתֵּב).

כמה תבניות אופייניות שיש בהן שווא נע בראש המילה

תחיליות של פעלים בבניינים פיעל ופועל: מְדַבֵּר, מְסַבֵּר; נְבַשֵּׁל, יְסַפֵּר. משקלים: פְּעִילָה – מְכִירָה, נְשִׁיקָה, רְכִיבָה; פְּעֵלָה – לְטָאָה, יְבָבָה, נְשָׂמָה, סְעָרָה; פְּעִיל – מְחִיר, נְגִיף, רְסִיס; פְּעַל – בְּאָר, פְּאָב; פְּעֵלָה – בְּהֵמָה, לְבָנָה. צורות רבים בתבנית סְסָסִים, סְסָסוֹת – מְלָכִים, נְחָשִׁים, תְּאָרִים, נְמָלִים, נְעֵרוֹת, בְּעֵיֹת.

חטפים

חטפים באים תמורת שוואים בעיצורים הגרוניים (א, ה, ח, ע) ובמקרים נדירים גם בעיצורים אחרים. שלושת החטפים הם חטף פתח – ם (הגייתו a), חטף סגול – ם (הגייתו e), חטף קמץ – ם (הגייתו o). שווא נע מומר תמיד בחטף, למשל: עֲבָדִים (השוו מְלָכִים), שְׂאֵלוֹ (השוו הֶלְכוֹ); חֲרָפִים (השוו פְּתָלִים); אֶכַל (השוו פְּתַב). שווא נח מומר לעתים בחטף, למשל: מְעַבֵּר (השוו מְרַגֵּשׁ), נְהַדֵּר (השוו נְחַמֵּד), פְּעֵלוֹ (השוו צְרָפוֹ). ראו עוד בפרק "הפועל בשורשים בעלי עיצורים גרוניים", כללים יב, יג, יד.

חולם מלא וחולם חסר

גם חולם מלא וגם חולם חסר הם תנועות גדולות, ולכן ההבחנה ביניהם אינה נובעת מחוק ניקוד ההברות אלא מן המבנה הדקדוקי של המילה. להלן כמה כללים מסייעים לקביעת סוג החולם:
 – בהברה פתוחה מלעילית החולם הוא חסר: קֵטֶב, תִּינֶקֶת וכדומה.
 – כשהתנועה o נשמרת בכל הנטיות – בדרך כלל החולם מלא. למשל: מוֹחַ < מוֹחֹתֵינוּ, יְהָלוֹם < יְהָלוֹמֵיהֶם, שׁוֹמֵר < שׁוֹמְרֵי־ החומות. ראו **כלל א** מכללי החולם.

– כשהתנועה o משתנה לשווא – החולם חסר: יִכְתֹּב (יִכְתְּבוּ), לְשׁוֹר (לְשׁוֹרוּ).
 – כשהתנועה o משתנה לתנועת u – לרוב החולם חסר: חֵק (חֻקִּים), כָּחַל (כְּחָלָה). (בנטייה יש קיבוץ ואחריו דגש – ראו להלן 'דגש חזק').
 פירוט על התבניות השונות שיש בהן חולם מלא וחולם חסר בא בסעיף החולם בכללים בנטיית השם.

צירי מלא

כמו החולם, גם צירי מלא וגם צירי חסר הם תנועות גדולות. בדרך כלל הצירי הוא חסר. בכמה מקרים בא צירי מלא:
 – במילים שבהן ה' שורשית. למשל: אִימָה, מִידָע, בֵּיתוֹ, מִינְקָת, נְהַנִּיתִי.
 – בנטיית הרבים, כגון בְּנֵי־ בְּנֵינוּ בְּנוֹתֵיכֶם.
 – בנטיית מילות יחס על דרך הרבים, כגון לְפָנַי־ לְפָנֵינוּ.
 – במילים אחדות ובהן אֵיבָר, הֵיכַל, קִיסָם. עוד מילים שיש בהן צירי מלא מובאות **בכלל א** בכללי הצירי.
 ה"ד של הצירי המלא היא אם קריאה ולכן היא אינה סוגרת הברה. על הגיית הצירי המלא ראו **כאן**.

דגש חזק

הדגש החזק – המכונה גם מְכַפֵּל או דגש כפלן – הוא חלק ממערכת הניקוד, ויש לסמנו במילים שהוא בא בהן. כפי שהוזכר לעיל, דגש חזק בא לאחר תנועה וסוגר את ההברה שלפניו.
 רוב הדגשים החזקים שייכים לאחת משתי הקבוצות האלה:
 1. דגש תבניתי – דגש שהוא חלק מתבנית המילה (בניין או משקל).
 2. דגש משלים – דגש הבא תמורת עיצור בנסיבות האלה: העיצור זהה לעיצור שאחריו ולכן מתלכד עמו, כגון נְתַנּוּ; העיצור מידמה לעיצור שאחריו ומתלכד עמו, כגון יִפֵּל (> יִנְפֵּל).

דוגמאות לדגש תבניתי

– בבניינים פיעל פועל והתפעל. למשל: סָפַר, מְדַבֵּר, הִתְפַּלֵּא, וכן בשמות הפעולה שלהם: סְפּוּר, צִיּוּר, הִתְמַצְאוּת.
 – במשקלים פֻּעַל (זְמַר, סָבַל), פְּעֻלַת (רִפְּבֶת, אֲדָמַת), פְּעֻלוֹן (זְכָרוֹן, פְּקָדוֹן), פְּעֵל (אֵלִם, גִּבּוֹן), פְּעֻלַת (שְׂבָלַת, סִימָת).

דוגמאות לדגש משלים

– בעקבות התלכדות עיצורים: דָּנוּ (דָן + נו), שָׂבַת (שָׁבַת + ת), הִתְתַּמֵּם (> הִתְתַּמֵּם)
 – בשורשים מגזרת הכפולים: מָדָה (מד"ד), מְסַבֵּה (סב"ב).
 – נ' המידמה לעיצור שאחריה: מְסַע (נס"ע), מְסוֹר (נס"ר), נְתַתִּי (נת"ן); נ' הבניין של נפעל בעתיד, ציווי ושם הפועל: שָׂבַר, הִפְּנִסוּ, לְהַפְּרֵד.

יש מקרים שבהם הדגש מופיע רק בנטייה ולא בצורת היסוד (הוא אמור לבוא באות האחרונה של צורת היסוד, אך לרוב אין דגש בסוף מילה).

דוגמאות

- במשקל פֶּעַל (צבעים וכמה שמות תואר): יָרַק יִרְקָה, עָמַק עֲמָקִים.
- במשקלים פִּלְפֵל, פֶּעֲלַעַל: עֲפָעַף עֲפֵעֵפִים, תִּלְתַּל תִּלְתְּלוֹ, קִטְנָטוֹן קִטְנִטְנִים.
- בשורשים מגזרת הכפולים: הִסֵּב הִסְבוּ, חָג חָגִים, חָק חָקִים.

עוד מקרים ראו בכללים האלה: כלל טז מכללי הקמץ, כלל א מכללי הפתח, כלל ג מכללי החולם.

ועוד כדאי לזכור את הסימנים האלה:

- אם התנועה o משתנה לתנועת u – כמעט תמיד במילת היסוד יש חולם חסר ובנטייה יש קיבוץ שאחריו דגש: כָּחַל כְּחָלָה, חָל חָלִין, לָאֵם לְאָמִים.
- אם בצורת היסוד יש תנועת a או e ובנטייה תנועת i – לרוב יש פתח או צירי במילת היסוד ובנטייה יש חיריק שאחריו דגש: פֶּתַח, לְאֵט לְאֵטִי, צֶל צֵלִי.

הפניות

ניקוד אותיות השימוש • ניקודן של מילים לועזיות • כללי תעתיק